

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПРОЦЕСУ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

AN INTERACTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE PROCESS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' FOREIGN LANGUAGE TRAINING

У статті розглянуто аспекти створення дієвого інтерактивного навчального середовища процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Визначено поняття «інтерактивне навчальне середовище процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи» як сукупність умов і засобів, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів через їхню взаємодію з викладачем, один з одним, комп'ютерним програмним забезпеченням або ресурсним забезпеченням Інтернету.

Уточнення змісту зазначеного поняття актуалізувало визначення організаційно-педагогічних умов процесу навчання іноземних мов майбутніх учителів початкових класів: вмотивованість викладачів до створення інтерактивного навчального середовища, а студентів – до вивчення свого рівня іншомовної комунікативної компетентності у такому середовищі (бажання викладача забезпечити іншомовну підготовку інноваційного характеру, усвідомлення інтересів і потреб студентів, пошук нових підходів до професійної діяльності та залучення студентів до навчання); створення освітнього іншомовного комунікативного середовища (збалансований набір методів, форм та інструментів іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що сприяє удосконаленню різних видів мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців); впровадження ефективного змістово-методичного забезпечення у процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців (акцент зроблено на інтеграції медіазасобів у процес іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи як тих, що забезпечують ефективність інтерактивного навчального середовища); технічне оснащення зазначеного вище процесу (доступ до мережі Інтернет).

Усі організаційно-педагогічні умови створюють певну систему. Вони взаємопов'язані та взаємозалежні, що впливає на збалансований, якісний процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців. Системне дотримання зазначених умов забезпечує створення дієвого інтерактивного навчального середовища для вдосконалення процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: інтерактивне навчальне середовище, іншомовна підготовка, меді-

засоби, освітнє середовище, професійна підготовка.

The article considers the issue of creating an effective interactive learning environment of the process of future primary school teachers' foreign language training. The author outlines the meaning of the concept "interactive learning environment of the process of future primary school teachers' foreign language training" as the set of conditions and tools that contribute to the formation of students' foreign language communicative competence through their interaction with the lecturer, with each other, with the computer software or Internet resources.

Clarification of the key concept content led to determining of the organizational and pedagogical conditions of the process of future primary school teachers' foreign language training. They are lecturer's motivation to create an interactive learning environment, and students – to increase the level of their foreign language communicative competence in this environment (lecturer's desire to provide foreign language training in an innovative nature, awareness of students interests and needs contribute to the search for new approaches to professional activities and involve students into study); creation of educational foreign language communicative environment (a balanced set of methods, forms and tool of future primary school teachers' foreign language training teachers, which contributes to the active of students' communication mastery in various types of speech activities in accordance with the subject); implementation of effective content and methodological support into the process of future teachers' foreign language training (emphasis is placed on the integration of media tools in future teachers' foreign language training as those who ensure the effectiveness of the interactive learning environment); technical equipment of this process (the internet access). All organizational and pedagogical conditions create a certain system. They are interconnected and interdependent, which affects the balanced, high-quality process of future professionals' foreign language training. Compliance with these conditions ensures the creation of an effective interactive learning environment to improve the foreign language training of future primary school teachers.

Key words: educational environment, foreign language training, interactive educational environment, media tools, professional training.

УДК 378:373.3.018.011.3-051]

[004.032.6+81'243]

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-2.27>

Петрик Л.В.,

старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Пріоритетною задачею професійної підготовки майбутніх педагогів визначено забезпечення її якості. Результатом якісної професійної підготовки повинен стати успішний, конкурентоздатний, мобільний, висококваліфікований вчитель, у якого сформовані загальні та фахові компетентності на достатньому рівні. Така особистість усвідомлює необхідність формування у молодших школярів навичок XXI ст., зорієнтована на введення інновацій в освітній процес, компе-

тентна у застосуванні цифрових інструментів і володіє іноземною мовою. Очевидна особлива увага викладачів закладів вищої освіти до іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи, ефективність якої повною мірою залежить від обраного викладачем змістово-методичного забезпечення (сукупності змісту, форм, методів і засобів) цієї підготовки з урахуванням освітніх тенденцій розвитку освіти (інтеграції, інформатизації, навчання на основі дослідження, безперервності навчання тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз науково-педагогічних досліджень виявив різноплановість наукових поглядів щодо впливів на якісну професійну підготовку майбутніх учителів за умов реформування освіти, а саме: освітнє середовище, у якому здійснюється професійна підготовка майбутніх фахівців (М. Братко, 2015); вивчення та імплементація зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Котенко, Т. Головатенко, 2020); переорієнтація змісту та технологій процесу підготовки на нові освітні принципи: студентоцентризм, компетентнісно зорієнтовану освіту, корпоративність, академічну культуру (Л. Хоружа 2014); оновлення змістового та методичного забезпечення іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи (Ю. Руднік, 2018); удосконалення педагогічної практики з метою формування індивідуального стилю майбутньої професійно-педагогічної діяльності (Н. Кошарна, 2018); інтеграція медіаосвітніх технологій у процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців (С. Деньгаєва, 2015); чітко поставлені навчальні цілі та позитивне ставлення самих викладачів до власної професійної діяльності, що слугує створенню мотиваційного й ефективного освітнього середовища (N. Boudersa N., 2016).

Проте, на нашу думку, варто акцентувати увагу на аспектах створення дієвого інтерактивного навчального середовища процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи, оскільки цей аспект потребує більш детального аналізу й узагальнення.

Саме тому **мета статті** – з'ясувати питання створення дієвого інтерактивного навчального середовища процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Мета роботи виокремлює такі завдання: 1) окреслити зміст поняття «інтерактивне навчальне середовище процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи»; 2) визначити й охарактеризувати організаційно-педагогічні умови створення дієвого інтерактивного навчального середовища процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Зміст поняття «інтерактивне навчальне середовище процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Для розуміння ключового поняття нашої роботи варто уточнити тлумачення понять «середовище», «освітнє середовище», «інтерактивне середовище», оскільки вони надають чітке уявлення його повного змісту.

Словник української мови (1978) подає такі визначення поняття «середовище», як: речовина, тіла, що заповнюють який-небудь простір і мають певні властивості; сфера; сукупність природних умов, у яких проходить життєдіяльність

якого-небудь організму; соціально-побутові умови, в яких проходить життя людини; оточення [6].

Освітнє середовище, за тлумаченням М. Братко, – загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, що відіграє значну роль у модифікації її поведінки, яка розгортається внаслідок запланованих і незапланованих впливів середовища, взаємодії особистості з його складниками [1, с. 71].

Під освітнім середовищем О. Ярошинська вбачає природне або штучно створене оточення людини, що включає зміст і різні види засобів освіти, здатних забезпечувати продуктивну діяльність особистості, її освітній розвиток за допомогою створення сприятливих для цього умов [10, с. 57].

Погоджуємося з думкою А. Шлейхера про те, що сучасне освітнє середовище підтримує методи та технології викладання ХХІ ст., створюючи умови для формування навичок ХХІ ст. особистості, які роблять її успішною у житті [9, с. 256].

У статті М. Братко «Структура освітнього середовища вищого навчального закладу» (2015) зазначено, що навчальне, науково-дослідне, соціокультурне, квазіпрофесійне та інші утворюють освітнє середовище [1, с. 71]. Тепер ми розуміємо, що навчальне середовище є складовою частиною освітнього середовища та потребує створення умов, які сприяють досягненню навчальних цілей.

Продовжуючи дослідження змісту ключового поняття, на основі визначення терміна «інтерактивність» [14; 12] ми розуміємо означення «інтерактивний» як той, що забезпечує взаємодію зкомп'ютерною системою та/або людиною (користувачем), залучаючи до обміну певною інформацією.

Отже, підсумовуючи погляди науковців, узагальнимо, що інтерактивне навчальне середовище процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи – це сукупність умов і засобів, які сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів через їхню взаємодію з викладачем, один з одним, комп'ютерним програмним забезпеченням або ресурсним забезпеченням Інтернету.

Організаційно-педагогічні умови ефективного інтерактивного навчального середовища у процесі іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Створення дієвого інтерактивного навчального середовища процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи повною мірою залежить від організаційно-педагогічних умов, які потребують визначення та короткого опису.

Спираючись на науковий, методичний і власний досвід, визначимо такі пріоритетні організаційно-педагогічні умови, як: вмотивованість викладачів до створення інтерактивного навчального середовища, а студентів – до вивчення свого рівня іншомовної комунікативної компетентності

у такому середовищі; створення освітнього іншомовного комунікативного середовища; впровадження ефективного змістово-методичного забезпечення у процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців; технічне оснащення цього процесу.

Коротко охарактеризуємо визначені організаційно-педагогічні умови, оскільки це дасть більше уявлення про досліджуваний аспект роботи.

Рушійною силою для будь-якої діяльності є мотивація. Бажання викладача надати іншомовній підготовці майбутніх фахівців інноваційного характеру, усвідомлення ним інтересів і потреб своїх вихованців сприяє пошуку нових підходів до професійної діяльності, які би впливали на якість освітнього процесу. Власним бажанням і прикладом викладач залучає студентів до навчання. Як наслідок, вмотивованість викладача до забезпечення якості іншомовної підготовки спонукає його до удосконалення власної професійної компетентності шляхом опанування сучасних педагогічних технологій із метою навчання майбутніх учителів початкової школи іноземної мови, оскільки вони зорієнтовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів, їхньої самостійності в навчанні, інтенсифікацію цього процесу [8, с. 10], формування навичок XXI ст.

Створення освітнього іншомовного комунікативного середовища – головна умова організації процесу навчання іноземної мови. Керуючись визначенням В. Редька, ми розуміємо освітнє іншомовне комунікативне середовище як збалансований комплекс методів, форм і засобів іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що сприяють активному оволодінню студентами спілкуванням у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до тематики, окресленої чинними робочими програмами навчальних дисциплін («Іншомовна освіта: Іноземна мова з методикою навчання», «Практика усного і писемного мовлення», «Сучасна англійська мова з практикумом» тощо) та характерною професійною спрямованістю. Задачі та результати цих дисциплін базуються на освітньо-професійній програмі для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Крім того, ми погоджуємося з науковцем, що освітнє іншомовне комунікативне середовище – складне утворення, яке ґрунтується на взаємодії двох суб'єктів освітнього процесу (викладач та студентів), діяльність котрих спрямовується на реалізацію цілей і задач іншомовної підготовки з упровадженням дидактично доцільних засобів [4, с. 14–15].

Отже, нагальним є питання вибору методичного забезпечення дієвості інтерактивного навчального середовища у процесі іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Основою сучасних технологій у педагогіці визначено цифрові ресурси. Використовуючи ці ресурси з дидактичною метою, важливо враховувати такі дидактичні вимоги: розподіляти інформацію; фор-

мувати у студентів причетність до інформації; розвивати критичне мислення; активно впроваджувати активну комунікацію [8, с. 10] засобом іноземної мови у процесі іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи тощо.

На наше переконання, застосування медіазасобів у процесі іншомовної підготовки сприяє інтеграції виконання цілей цієї підготовки (формуванню іншомовної комунікативної компетентності) та медіаосвіти (формуванню медіакомпетентності), що відповідає освітнім викликам сьогодення та розширює горизонти професійної підготовки майбутніх учителів і виховує успішних учителів сучасності.

Ми визначаємо медіазасоби як предмети, обладнання та матеріали, які забезпечують функціонування медіа-інформаційного простору у формі аудіальних, візуальних, аудіовізуальних повідомлень і виокремлюються викладачем для організації активного процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Серед медіазасобів хочемо зробити акцент на інтерактивних медіа (професійно орієнтованих веб-сайтах, експрес-опитуваннях, комп'ютерних програмах, соціальних мережах, електронній пошті, цифрових ресурсах мережі Інтернет тощо), адже вони слугують створенню інтерактивного навчального середовища та забезпечують якість цієї підготовки.

Медіазасоби у процесі іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи сприяють формуванню розуміння майбутніх фахівців Як застосовувати певні знання з мови (практичне застосування), а не ЩО вони вивчають (фактичні знання). Таким чином, підтримуючи думку А. Шлейхера, ми вважаємо, що знання іноземної мови набувають цінності, оскільки студенти навчаються її використовувати [9, с. 204].

Для організації інтерактивного навчального середовища популярності набули платформи управління класом (Edmodo, Schoology, Dojo, Google Classroom), соціальні мережі (Facebook, LinkedIn, Google +), системи обміну повідомленнями (Viber, Discord, WhatsApp, Telegram) та їхні мобільні додатки. У процесі іншомовної підготовки зазначені медіазасоби здійснюють навчальну, виховну та розвивальну функції.

Започаткування інтерактивного навчального середовища за допомогою закритих навчальних спільнот або навчальних класів має багато переваг у навчанні іноземних мов. По-перше, відбувається тісна взаємодія викладача та студентів, яка вибудовується на довірі та взаємоповазі. Студенти навчаються толерантному ставленню до думок інших. Ми також вважаємо, що неформальна форма спілкування з викладачем та одногрупниками більше спонукає до навчальних дій. По-друге, викладач має можливість вибудовувати освітню діяльність студентів (розміщує завдання

для формування різних видів іншомовної діяльності, тести, журнал оцінювання навчальних досягнень студентів тощо), спонукаючи студентів до самостійної роботи, до управління власним часом тощо. По-третє, за допомогою цих медіазасобів створюються умови для мобільності навчання майбутніх фахівців. Студенти мають можливість навчатися власним темпом, будь-де і будь-коли. По-четверте, робота у навчальних спільнотах або класах сприяє розвитку технологічних умінь. До прикладу, студенти навчаються здійснювати реєстрацію в іншомовних ресурсах, розміщувати пости, завантажувати медіа різного типу тощо. І нарешті, вони сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів, а також розвитку вмінь іншомовної комунікації у мережі Інтернет. Майбутні фахівці отримують досвід у наданні порад, рекомендацій, похвали, пропозицій, підтримки засобами іноземної мови.

Робота з інтерактивними медіазасобами потребує від викладача використання комбінації різноманітних інших засобів, які він додає до спільноти перед, під час або після заняття, таких як цифрові зображення та фото, колажі, комікси, імоджі (emoji), експрес-опитування, часові лінії, скріншоти, електронні газети, хмари тегів, графічні зображення взаємозамінного формату (GIF), плакати, ментальні карти, інфографіка, онлайн-генератори QR-кодів, кластери, аудіозаписи, подкасти, фільми професійного спрямування, мультфільми, інтерактивне відео, кліпи, тьюторіали, аудіокнижки, онлайн-словники тощо. Робота з такими засобами може відбуватися синхронно або асинхронно, але очевидно є необхідність постійного доступу до мережі Інтернет, що забезпечує технічну підтримку роботи з інтерактивними медіа.

Зазначені вище медіазасоби сприяють використанню низки активних методів навчання іноземних мов, а саме: обговорення, дискусії, демонстрації, інтерактивних вправ, сторітеллінгу, творчих завдань, пошукової роботи, аналізу проблемних ситуацій, порівняння, аудіозапису, фотографування, фільмування, колажування, веб-квестів, кейс-методу, мозкового штурму, навчальних ігор, методу проєктів, мовного портфоліо, вправ на рефлексію, самооцінювання, взаємного оцінювання, відгуку (feedback), формувального оцінювання, електронного тестування тощо.

Засобом навчальних спільнот розширюються діапазони організації лекційних занять у процесі іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи: лекція-діалог (лекція з використанням інтерактивних технологій навчання), інтерактивна лекція (лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку), лекція-візуалізація (лекція, на якій усна інформація перетворена у візуальну форму). Лекції такого типу набувають більшої ефективності, якщо проводити їх у форматі «перевернутого» класу.

Отже, визначені й охарактеризовані вище організаційно-педагогічні умови сприяють створенню дієвого інтерактивного навчального середовища процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи, у якому відбувається становлення особистості сучасного вчителя початкової школи. Всі організаційно-педагогічні умови створюють певну систему. Вони є взаємопов'язаними та взаємозалежними, що впливає на збалансований, якісний процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців.

Висновки. Узагальнюючи роботу, зазначимо, що інтерактивне навчальне середовище процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи окреслено як сукупність умов і засобів, які сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів через їхню взаємодію з викладачем, один з одним, комп'ютерним програмовим забезпеченням або ресурсним забезпеченням Інтернету. З'ясування змісту ключового поняття зоріентувало нас у визначенні організаційно-педагогічних умов створення дієвого інтерактивного навчального середовища (вмотивованості викладачів до створення інтерактивного навчального середовища, а студентів – до вивчення рівня іншомовної комунікативної компетентності у такому середовищі; створення освітнього іншомовного комунікативного середовища; впровадження ефективного змістово-методичного забезпечення у процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців; технічного оснащення цього процесу). Дотримання цих умов забезпечує дієвість інтерактивного навчального середовища та впливає на вивчення рівня іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в описі експериментального дослідження зазначеного аспекту нашої роботи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Братко М.В. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 135. С. 67–72. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5576/> (дата звернення 24.05.2020).
2. Дєньгаєва С.В. Медіаосвітні технології як засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4 (82). С. 26–30.
3. Кошарна Н.В. Досвід професійної підготовки вчителів у Швеції. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 66–69. URL: https://www.researchgate.net/publication/330728847_EXPERIENCE_OF_TEACHER_TRAINING_IN_SWEDEN (дата звернення 24.05.2020).
4. Редько В.Г. Концептуальні засади змісту освітнього іншомовного комунікативного середовища компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. *Педагогіка і психоло-*

зія. 2019. № 1. С. 13–23. URL: <https://bit.ly/3d1jwqg> (дата звернення 24.05.2020).

5. Руднік Ю.В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов : дис. ... канд пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 338 с.

6. Словник української мови : в 11 т. Т. 9. 1978. URL: <http://sum.in.ua/s/seredovyshhe> (дата звернення 25.05.2020).

7. Хоружа Л.Л. Аксиологічний потенціал сучасного педагога. *Wielokulturowość i edukacja*. 2014. С. 113–120. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4585/1/L_Khoruzha_WE_GI.pdf (дата звернення 24.05.2020).

8. Хоружа Л.Л. У пошуках нової педагогіки: критичний аналіз. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 3–4. С. 7–11. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/18136/6/L_Khoruzha_NPOTR_3-4_PI.pdf (дата звернення 24.05.2020).

9. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / перекл. з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf> (дата звернення 24.05.2020).

10. Ярошинська О.О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2015. 544 с.

11. Boudersa, N. The Importance of Teachers' Training Programs and Professional Development in the Algerian Educational Context: Toward Informed and Effective Teaching Practices. *Expériences Pédagogiques*. 2016. № 01. URL: https://www.researchgate.net/publication/309430087_The_Importance_of_Teachers'_Training_Programs_and_Professional_Development_in_the_Algerian_Educational_Context_Toward_Informed_and_Effective_Teaching_Practices (дата звернення 19.06.2020).

12. Cambridge dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/interactivity> (дата звернення 24.05.2020).

13. Kotenko O., Holovatenko T. Models of foreign language primary school teacher training in the EU. Innovative scientific researches: European development trends and regional aspects : monograph, Riga, Latvia. 2020. P. 92–114. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-38-9-5>.

14. Liu, Yuping and L.J. Shrum What is Interactivity and is it Always Such a Good Thing? Implications of Definition, Person, and Situation for the Influence of Interactivity on Advertising Effectiveness. *Journal of Advertising*, 2002. № 31. P. 53–64. URL: https://www.researchgate.net/publication/229068088_What_Is_Interactivity_and_Is_It_Always_Such_a_Good_Thing_Implications_of_Definition_Person_and_Situation_for_the_Influence_of_Interactivity_on_Advertising_Effectiveness (дата звернення 24.05.2020).